עין משפט נר מצוה

א (מיי' פ"ט מהל' מאכלות אסורות הל' כב טוש"ע י"ד סימן לו סעיף כב:)
עג ב מיי' פ"ה מהל' חו"מ הל' כב טוש"ע א"ח סי' תנא ס"א:
ג (מיי' שם טוש"ע שם סעיף כו:)
עד ד מיי' פ"ה מהל' חו"מ הל' כד סמג לאוין עח טוש"ע א"ח סי' תנא סעיף ג:
עה ה מיי' שם הל' כה טוש"ע שם סעיף כג:
עו ו מיי' פי"א מהל' מאכלות אסורות הל' יט סמג לאוין קמח טוש"ע י"ד סי' קלה סעיף ו:
עז ז ח מיי' פ"ה מהל' חמץ הל' כה סמג לאוין עח טוש"ע א"ח סי' תנא סעיף כב:
עח ט מיי' שם טוש"ע סעיף ח:
עט י מיי' פ"ד מהלכות חמץ הל' ה טוש"ע א"ח סי' תמא ס"א:
פ כ שם סעיף ג:

◆

מוסף רש"י

טשין. טחין (ב"ח צא.). **הני מאני דקוניא.** כלי חרס שמחפין עליהם עופרת שקורין פלומבלי"ר בלע"ז (כתובות קז:). כלי חרס תלופה באבר (ע"ז לג:). **ירוקא לא תיבעי לך.** משום דמצריף, שיש בו קרקע מתפזרת של צריף ובלעי טפי (שם). **וחיורי.** לפי שהעופרת מחליקה את החרס ואינו מניחו לבלוע, אבל הירוקים מעורב צריף שקורין אלו"ם בתוך העופרת יהוא עז ומחלחל את החרס ובולע, והכי אמרינן במס' ע"ז (שם) דמצרפי ובלעי (כתובות קז:). **קרטופני.** בקעים וסדקים (ע"ז שם). **דמידייתי.** מזיען דפניהם מבחוץ מחמת בליעתן (שם לד.). **והתורה העידה על כלי חרס.** דכתיב ישבר, לאין לו טהרה אלא שבירה (שם). **זה תשמישו על ידי חמין.** לענין חמץ נשתמשו כל ימות השנה חמין ובלעי טפי (שם).

◆

רבינו חננאל

ואקשינן לרב נמי נסקינהו להני קדרות מבפנים ויכשל בהו. ומשני תנור היינו דרך תשמישו לאסוקי מבפנים, אבל קדרות דלאו היינו אורחייהו, ואי אמרת ליה לאסוקינהו מבפנים חאיס עלייהו, חאיש דלמא פקעי ולא עביד, הלכך גזרינן בהו. פירוש בוכיא. כגון טגן של חרס שאופין עליו עוגות. אי מליה גחלים ואורתחיה שפיר דמי למיפא עליה מצה. **ואסיקנא** הסכינין וידותיהן מגעילן ברותחין בכלי ראשון. פירוש, ביורה מלאה מים רותחין, והיא על גבי כירה רותחת. וכן עץ פרור, והוא התרווד שמנער בו הקדרות רותחות, דקיימא לן כבולען כך פולטן, כשם שבליעתן ברותחין כך פליטתן ברותחין. **ואסיקנא** הני מאני דקוניא. פירוש כלי חרס מטלין שנשתמש בהן גוי אפילו בשאר ימות השנה אסירי לאשתמושי בהו ישראל, בין אוכמי בין חיוארי, וכל שכן ירוקי. ולא תימא הני דאית בהו קרטופני, כגון סדקין, אלא אע"ג דשיעי, כיון דמדייתי, כשמשתמשין בהן נעשים (א) כשחורין, משחל שחלי. כלהו אסירי להשתמש בהן כל ימות השנה וכל שכן בפסח. אבל הני מאני דקוניא דאשתמשו בהו גוים ביין נסך שרו. כדדרש מרימר דשרו ואע"ג דחמץ דאורייתא ויין נסך דרבנן וכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון, חמץ בפסח תשמישו בחמין, הלכך לעולם אסור, אבל יין נסך תשמישו בצונן (ג) ובהרתחה סגי להו. **אמר רב זביד הלכתא משמיה דשמואל** כל הכלים של חרש שנשתמש בהן בצונן משתמש בהן בפסח, חוץ מבית שאור, והוא כלי חרש שמצניעין בו שאור, מפני שחימוצו קשה ונבלע כח החימוץ בכלי. ובית חרוסת דינו כדין בית שאור דאסור. **אמר רבא** אגאני דמשהו בהו חמירא אע"ג דרויחי ושליט בהו אוירא כבית שאור דמי ואסירי. ולא שרינן מאני דקוניא אלא החדשים, וכל שכן כלי חרס אחרים דלא שרו אלא חדשים. (וקימ"ל דלא שרו בפסח אלא בכלי חרס חדשים). **מתני'** נכרי שהלוה את ישראל על חמצו לאחר הפסח מותר בהנאה. אוקימנה בשהרהינו אצלו להאי חמץ אצל הגוי. והוא אצל הגוי וקבע לו זמן קודם הפסח. דכיון דעבר הזמן קנייה הגוי ונעשה כחמצו של גוי. איתמר בעל חוב, אביי אמר למפרע הוא גובה, מעות ההלואה, ואם מכר המלוה או הקדיש נכסיו של לוה והגיע הזמן ולא פרעו נתברר כי מאותה העת של מלוה היו ומה שעשה מאיתה העת עשוי. ורבא אמר מכאן ולהבא הוא גובה, ומה שהקדיש או מכר המלוה לא עשה כלום מאותו העת שהקדיש לא היו שלו. הלא תראה שאלו היה לו ללוה מעות היה מסלקו למלוה במעות, ולא היה יכול לומר לו הקרקע הוא קנוי (לו)

תוספות

והלכתא אידי ואידי ברותחין. תימה דתניא בתוספתא דע"ז הסכין והשפוד והאסכלא מלבנן באור ובפרק קמא דחולין (דף ח: ושם) אמר כגון שליבנה באור אלמא צריך ליבון ומילך ר"ת דאמר בירושלמי דמיירי בסכינים ארוכים שצולין בהם בשר דומיא דשפוד וכן ההוא דחולין ועוד יש לחלק בין היתרא בלע ובין איסורא בלע כדמחלק רב אשי בשילהי מסכת ע"ז והא דמצריך להו רב אשי הכא ליבון מחמיר על עצמו היה:

התורה העידה על כלי חרס שאינו יוצא מידי דופיו לעולם דכתיב ביה ישבר. וא"ת תיפוק ליה דחזינן להו דמידייתי והיינו אמר הגעלה לאו לפני הגעלה שאר כלים נמי מידייתי וי"ל דלעולם מיירי קודם הגעלה וכמו שפ"ה בע"ז (דף לד.) דמידייתי בחוץ וכיון דמידייתי מבחוץ בלעי טפי וא"ת והלא יוצא מידי דופיו ע"י כבשונות דזוגמים בפ' דם חטאת (דף צ. ושם) פריך וליהדרינהו לכבשונות ואמאי קדירות במקדש ישברו ומשני לפי שאין כבשונות בירושלים הא יש כבשונות שרו בחזרה לכבשונות וכן לעיל אמר (אבל) קדירה לא דלמא חיים עלה הא לאו הכי שרי קדירות בהיסק מבפנים וכן אמר אי מליא גומרי שפיר דמי ואור"ת דזה לא חשיב יוצא מידי דופיו דכיון שהסיקו נעשה ככלי חדש שכן דרך כלי חרס כשעושין אותו נותנו אותו בכבשן להסיקו וא"ת והיכי מייתי ראיה מדכתיב ישבר דילמא גזירת הכתוב הוא דאפי' תלאו באויר התנור בעי התם (ח)רבא בר אמא אי קפיד רחמנא אבישול בלא בלוע או לא וי"ל (ט)דלכלי נחושת מועיל שטיפה ומריקה אפילו בבישול ובלוע א"כ מה שהקפיד בכלי חרס אבישול בלא בלוע היינו לפי שעשאו כבישול ובבלוע ולר"ת יש להקשות תנור שנטמא אמאי חולקין לשלשה כיון דחשיב כאחד [א] או ליעבד ליה היסק ותו לא ונראה לרשב"א (י)דמיירי בקדרה שאין דרכה להסיק כשמחזירין אותה לכבשונות אז פנים חדשות באו לכאן אבל תנור כל שעה ושעה מסיקו מבפנים ולאו כפנים חדשות דמי וצריך שבירה:

באחריות

גמרא

(א)אין טשין את התנור באליה ואם טש כל הפת כולה אסורה עד שיסיק את התנור הא הוסק התנור מיהא שרי תיובתא דרבא בר אהילאי תיובתא אמר ליה רבינא לרב אשי וכי מאחר דאיתותב רבא בר אהילאי אמאי קאמר רב קדירות בפסח ישברו אמר ליה התם תנור של מתכת הכא בקדיר' של חרס ואיבעית אימא הא והא בשל חרס זה הסיקן מבפנים וזה הסיקן מבחוץ וכי תימא ה"נ ליעבד ליה הסקה מבפנים חיים עליה משום דפקעה הלכך האי בוכיא הסיקו מבחוץ הוא ואסור ואי מליה גומרי שפיר דמי א"ל רבינא לרב אשי הני סכיני (א) בפסחא היכי עבדינן להו אמר ליה לדידי חדתא קא עבדינן אמר ליה תינח מר דאפשר ליה דלא אפשר ליה מאי אמר ליה אנא כעין חדתא קאמינא קתייהו בטינא ופרזלייהו בנורא והדר מעיילנא לקתייהו ברותחין והלכתא אידי ואידי ברותחין ובכלי ראשון אמר רב הונא בריה דרב יהושע עץ פרור מגעילו ברותחין ובכלי ראשון קסבר כבולעו כך פולטו בעו מיניה (ב)מאמימר הני מאני דקוניא מהו לאישתמושי בהו בפסחא ירוקא לא תיבעי לך דודאי אסירי כי תיבעי לך אוכמי וחיורי מאי והיכא דאית בהו קרטופני לא תיבעי לך דודאי אסירי כי תיבעי לך דשיעי מאי א"ל חזינא להו דמידייתי אלמא בלעי ואסירי (ג) והתורה העידה על כלי חרס שאינו יוצא מידי דופיו לעולם ומאי שנא לענין יין נסך דדריש מרימר מאני דקוניא בין אוכמא בין חיורי ובין ירוקי שרי וכי תימא יין נסך דרבנן חמץ דאורייתא (ד) כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון אמר ליה זה תשמישו על ידי חמין וזה תשמישו על ידי צונן אמר רבא בר אבא אמר רב חייא בר אשי אמר שמואל כל הכלים שנשתמשו בהן חמץ בצונן משתמש בהן מצה חוץ מן בית שאור הואיל שחימוצו קשה אמר רב אשי ובית חרוסת כבית שאור שחימוצו קשה דמי אמר רבא הני אגני דמחוזא הואיל ותדירי למילש בהו חמירא ומשהו בהו חמירא כבית שאור שחימוצו קשה דמי פשיטא מהו דתימא כיון דרויחא שליט בהו אוירא ולא בלעי קמ"ל:

מתני' נכרי שהלוה את ישראל על חמצו אחר הפסח מותר בהנאה וישראל שהלוה את נכרי על חמצו אחר הפסח אסור בהנאה:

גמ' איתמר בעל חוב אביי אמר למפרע הוא גובה ורבא אמר מכאן ולהבא הוא גובה כל היכא דאקדיש לוה וזבין לוה כולי עלמא לא פליגי דאתי מלוה וטריף

ואתי

רש"י

טשין. לשון טח: **מאחר דאיתותב רבא בר אהילאי.** ושמעינן דהיסק מועיל לכלי חרס קדירות בפסח אמאי ישברו יסיקם ויתלבנו: **א"ל.** רב מוקים ליה להאי דקתני עד שיסיק דמשמע הא הוסק שרי כתנור של מתכת אבל של חרס התורה העידה עליו שאינו יוצא מידי דופיו לעולם: **חיים עלייהו.** ולאו שרית ליה על ידי היסק פנים מורה היתירא וסמיך אהיסק בחוץ: **בוכיא.** כלי שהוא מרעפים שקורין טייל"ש ואופין ומטגנין בו ככר: **לדידי חדתא עבדא.** לצורכי עושין סכינים חדשים: **למר אפשר ליה.** שהרי עשיר אתה: **קתייהו בטינא.** להגן עליהם שלא ישרפם האור: **והלכתא.** לא צריך לאותביניהו בנורא אלא פרזלייהו כי קתייהו נמי סגי להו בהגעל' ברותחין: **עץ פרור.** שמגיסין בו הקדרה: **כבולעו כך פולטו.** כבולעו מתוך כלי ראשון כך פולטו בכלי ראשון: **קוניא.** פלומי"ר בלע"ז ושל חרס הוא וטוח באבר: **ירוקי.** עשויין מקרקע שחופרים ממנה צריף אלו"ם בלע"ז והוא עז ובולע לעולם: ה"ג **ירוקי לא תיבעי לך דודאי אסירי.** דמצרפי ובלעי. דמצרפי צריף: **קרטופני.** בקעים: **כי תיבעי לך דשיעי.** שהן חלקים: **דמידייתי.** פולטין המשקין מדופנן החיצון ובלע"ז טרשטדט"ש וכיון דמידייתי ודאי בלעי והואיל ובלעי שוב אין פולטין שהתורה העידה על כלי חרס שכיון שבלע אינו יוצא מידי דופיו לעולם שהרי בכלי עץ ומתכות כתב לך ישטף תעבירו באש ומורק ושוטף אבל בכלי חרס ישבר: **חמץ** תשמישו ע"י חמין כל השנה אבל יין נסך לא נשתמש בו אלא צונן: **בית חרוסת.** כלי שנותנין בו חומץ וכל דבר שיש לו קיהוי ורגילין ליתן בו קמח ועשוי לטבל בו בשר כל ימות השנה והקמח מתחמץ מחמת הקיהוי ולשון חרוסת קיהוי איגירו"ש בלע"ז: **בית שאור.** כלי שהאשה שורה ומנחת בו את השאור ונותנתו בעיסה ופעמים שהוא שוהה שם בלילה: **אגני.** עריבות מיי"ן: **מתני' נכרי שהלוה את ישראל.** מעות על חמצו קודם הפסח ועבר עליו הפסח מותר בהנאה. ולקמיה [לא.] בגמרא מוקי לה כשהרהינו אצלו בביתו ושוהה אצל הנכרי כל ימות הפסח דכיון דמטא זמניה ולא פרעיה ומחוסר גוביינא נמי לא הוה שהרי אצלו נתון איגלאי מילתא למפרע דמשעה שהרהינו אצלו הוה דידיה: **ישראל שהלוה את הנכרי כו'.** נמי כיון דהרהינו אצלו ומטא זמניה ולא פרעי' מההיא שעתא דאוזפיה קם ליה ברשותיה: **גמ' בעל חוב.** המלוה את חבירו ושיעבד לו נכסיו שאם לא יפרע לך עד יום פלוני גבה מנכסי והגיע זמן ולא פרע: **אביי אמר למפרע הוא גובה.** גבייתו שגבה עכשיו איגלאי מילתא דמשעה שהלווהו עמדו נכסיו הללו בחזקתו: **ורבא אמר.** אינן בחזקתו אלא מיכן ולהבא ולקמיה מפרש למאי נפקא מינה: **כל היכא דאקדיש לוה.** נכסיו בתוך הזמן: **או זבין לוה.** מוכרן לאחרים: **כולי עלמא לא פליגי.** אפילו לרבא דאמר עד עכשיו היו ברשות לוה מודה הוא דאין מכירתו לאחרים מכירה ואין הקדישו הקדש שהרי ממושכנין הן למלוה ואף על גב שהן שלו אינן ברשותו ורחמנא אמר (ויקרא כז) ואיש כי יקדיש את ביתו קדש מה ביתו ברשותו אף כל ברשותו [ב"מ ו.]: **דאתי מלוה וטריף.** מן הלקוחות נכנס:

ואתי

מסורת הש"ס

א) [עי' תוס' ב"ב קי. ד"ה נשוט], ב) [וכ"ה בערוך אמנם כוכחים אי' סוכיה וכ"ה בשאלתות פ' מנות סי' קלו וכ"ה בפרישה ב"י סי' לו], ג) ע"ז לג: כתובות קז:, ד) [ע"ז לג:], ה) [לקמן לט: קנו: יומא לא. יבמות יא. גיטין סד: סה. ע"ז לד. בכורות לד.], ו) [במדבר לא], ז) [ויקרא ין], ח) שם איתא רמי, ט) כיון דלכלי מהר"ס, י) ר"ג דדוקא.

◆

הגהות הב"ח

(א) גמרא הני סכיני דפיסחא: (ב) שם בעו מיניה ממרימר הני מאני דקוניא: (ג) שם בלעי ואסירי מ"ט התורה העידה: (ד) שם חמץ דאורייתא והא כל דתקון:

◆

גליון הש"ס

גמ' אין טשין. עי' ב"ב קי ע"א תוד"ה נשוט:

◆

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] תוס' ד"ה התורה העידה כו' כיון דחשיב כאחד. נמחק מלת כאחד וה"ג צ"ל כאחר ור"ל דחשיב ע"י ההיסק ככלי אחר וכ"ה בתוס' זבחים צ ע"א יעוי"ש:

◆

תוס' חד מקמאי

[א] תוס' ד"ה התורה העידה וכו' כיון דחשיב כאחד. נ"ל כיון דחשיב כחדש:

◆

לעזי רש"י

טיול"ש. רעפים.
פלומי"ר. לצפות בעופרת.
אלו"ם. אלום.
טרשטדט"ש [טרשטרשי"ט]. נוטף, מבעבע.
איגירו"ש [איגרו"ס]. חמיצות.
מיי"ץ. ערבות (משארות), ארגזים ללוש בהם את הבצק.

◆

רבינו חננאל (המשך)

[לין], ונמצא כי עכשיו קנה הנכסים. אבל אם מכר הלוה הכל מודים דאתי מלוה וטריף, ואי אקדיש לוה אתי מלוה ופריק להנהו נכסי, דתנן בערכין פ"ו מוסיף עוד דינר ופודה את הנכסים האלו. ומקשינן ומי אמר רבא הכי, והאמרי' ראובן שמכר שדה לשמעון באחריות, ווקפן עליו במלוה ומת ראובן, ואתא בעל חוב למטרף משמעון, ופייסיה שמעון בזוזי, דינא הוא דלימרו בני ראובן לשמעון אנן מטלטלי שבק אבון גבך, כלומר האי מלוה דאית לאבונא גבך ואנן ירתי' לה מטלטלי הוא, ומטלטלי לבעל חוב לא משתעבדי. אמר רבא ואי שמעון פקח הוא, מגבי להו ליתמי קרקע בחובייהו, והדר שמעון תבע להו באחריות דקביל עליה אבוהון וטריף ליה להאי ארעא מדרב נחמן, דאמר יתומים שגבו קרקע בחובת אביהם בעל חוב חוזר וגובה מהן. אי אמרת בשלמא רבא סבר למפרע הוא גובה שפיר, דאמרינן מחיי אבוהון הות קניא הא ארעא דגבו ליה בניה, אלא אי אמרת מכאן ולהבא הוא גובה וכי אילו זבני יתמי האידנא ארעא משתעבדא לבעל חוב דאבוהון. ושנינן הכא טעמא אחרינא הוא, דאמר להו שמעון ליתמי דראובן, בההיא שעתא דזקפן עלי אבוכון להני מעות מלוה כי היכי דאשתעבדי לאבוכון הכי נמי אשתעבדי לבעל חוב דיליה, כדר' נתן דתני מנין שמוציאין מן הלוה של ראובן ונותנין למלוה של ראובן, שנאמר ונתן לאשר אשם לו. ואקשי' לרבא ממתני' דקתני נכרי שהלוה את ישראל על חמצו כו'. אי אמרת למפרע הוא גובה היינו דמותר בהנאה, דאמרינן מההיא שעתא דיזיף ישראל מגוי על חמצו [לאו] ברשות ישראל קאי, וחמץ של גוי קרינא ביה, לפיכך שרי. אלא אי אמרת מכאן ולהבא וכו'. ושנינן בשהרהינו אצל הגוי. לימא מחלוקת אביי ורבא כי הני תנאי היא ישראל שהלוה את הנכרי על חמצו וקבע לו זמן לפרעו אחר הפסח אינו עובר עליו, משום ר' מאיר אמרו עובר, מאי לאו בהא קא מיפלגי תנא קמא סבר מיכן ולהבא הוא גובה ור' מאיר סבר למפרע הוא גובה. אי הכי אימא סיפא אבל נכרי שהלוה את ישראל על חמצו אחר הפסח דברי הכל עובר, הא איפכא מיבעי ליה. פירוש ר' מאיר דסבר למפרע הוא גובה בהא אינו עובר דהא קנייה גוי. ורבנן סברי מכאן ולהבא הוא גובה עובר דהא חמצו של ישראל הוא.

א) תיבות אלו מצולי הכנה ואולי צ"ל פי' כמו מפולין (ביצה דף לה) ומשחל שחלי (כיומא דף פח) כנ"ל. ב) נראה דמפרש דמיירי בכלים שמכניסין לקיום והואיל כן מהא דאמר רבא כעין ע"ז דף עד ע"ב נעוה אדתתי ויותר נראה לפ"ם יש כאן וצ"ל ונהגהה סגי להו ועי' היטב בב"י